

PRESSENS
FAGLIGE UTVALG

PFU-SAK NR. 130/23

KLAGER: Avinor ved kommunikasjonsrådgiver Hedda Hiller
PUBLIKASJON: Rana Blad
PUBLISERINGSDATO: 08.–09.06.2023
STOFFOMRÅDE: Forvaltning
SJANGER: Nyhet
SØKERSTIKKORD: Kildekritikk og opplysningskontroll, premiss, saklighet og omtanke, dekning for titler, samtidig imøtegåelse
REGISTRERT: 14.06.2023
BEHANDLET I PFU: 27.09.2023
BEHANDLINGSTID: 103 dager
KLAGEGRUPPE: Offentlig aktør
PFU-KONKLUSJON:
HENVISNING VVPL.:
OMTALE/ANONYM.:
MERKNADER:

SAMMENDRAG:

Rana Blad publiserte torsdag 8. juni 2023 to nettartikler om prosjektet knyttet til bygging av ny flyplass på Helgeland. Artikkelen handlet om at Avinor skal ha brukt innsamlede midler til å dekke gammel gjeld. Titlene var:

[«Avinor tok over 83 millioner kroner av pengene som er samlet inn av folk og næringsliv i Rana for å dekke opp gammel gjeld: - Et alvorlig tillitsbrudd»](#)

[«Giverne til flyplassprosjektet er sjokkerte over framgangsmåten til Avinor: - Jeg er helt satt ut»](#)

Noen timer senere samme dag, publiserte Rana Blad en oppfølgende nettartikkel, der Avinor kommenterte saken:

[«Avinor mener de er misforstått og forsikrer: - Pengene vil gå til bygging av ny flyplass»](#)

Saken var også hovedoppslag i papirutgaven fredag 9. juni 2023, her med tittelen: «Avinor brukte 83 'Rana-millioner' for å dekke gjeld». I henvisningsteksten sto det:

«SJOKKERTE: Giverne til flyplassprosjektet er sjokkerte over fremgangsmåten til Avinor. Avinor tok 83 millioner kroner av innsamlede midler fra folk og næringsliv i Rana for å slette gammel gjeld.»

Avinors kommentar til saken, ble publisert i papirutgaven **mandag 12. juni 2023** under omtrent samme tittel som i nettutgaven: **«Avinor mener de er misforstått»**

KLAGEN:

Klager er Avinor som mener Rana Blad har brutt Vær Varsom-plakatens

- 3.2, om kildekritikk og opplysningskontroll
- 3.3, om klargjøring av premiss
- 4.1, om saklighet og omtanke i innhold og presentasjon
- 4.4, om dekning for titler, inngresser etc.
- 4.14, om samtidig imøtegåelse

Klager viser til at Rana Blads omtale har tatt utgangspunkt i et brev fra Avinor sendt i desember 2022, der Avinor ba «Samferdselsdepartementet om å utbetale påløpte planleggingskostnader innen utgangen av året». Klager anfører: «Det kommer også frem at det lokale bidraget fra Polarsirkelen lufthavnutvikling (heretter PLU) på 150 millioner kroner vil benyttes for å dekke differansen.»

Klager anfører: «De faktiske forhold i saken er som følger: I brevet som ble sendt 6. desember, kommer det tydelig frem at Avinor har fått en statlig støtte på 104 millioner, som skal dekke utgiftene fra 2014 til 2022. I 2022 ble det forsert oppstart av bygging av den nye flyplassen, og dermed et større forbruk, for å sikre best mulig fremdrift. Det lokale bidraget fra PLU er knyttet til dette forbruket i 2022, og ikke andre utgiftsposter, som artiklene gir inntrykk av. (...)»

Klager redegjør kort for forhistorien knyttet til flyplass-prosjektet, og anfører at Rana Blad er kjent med historikken, men at avisen «likevel [har] valgt å fremstille vedlagte brev som at Avinor bruker disse millionene [det lokale bidraget på 150 millioner] på gammel gjeld».

Klager skriver også: «På tross av at både brevet av 6. desember 2022, og vedleggene til dette, viser at pengene som er bevilget til flyplass, er brukt til flyplass, velger Rana Blad å fremstille det som om at det er brukt til gammel gjeld. Om det var rom for å misforstå dette, kunne dette fort blitt oppklart ved å kontakte Avinor.»

Når det gjelder kontakten med Avinor, opplyser klager at Rana Blad sendte epost til Avinors pressevakt om morgenen torsdag 8. juni, og at det da ble bedt om svar «innen dagen er omme» (se vedlegg 3). Klager reagerer derfor på at artikkelen ble publisert allerede kl. 13.18: «Avinor mener dette er langt tidligere enn journalisten ga inntrykk av, da han ba om svar innen dagen er omme.»

Etter klagers mening burde avisen som «et absolutt minstekrav til journalistisk arbeid» i det minste orientert om at artikkelen ville bli publisert tidligere enn fristen.

Slik klager ser det, har Avinor heller ikke fått reell sjanse til samtidig imøtegåelse. Klager skriver: «Avinor svarer klokken 15.44, som er godt innenfor 'ut dagen' og også innenfor det som må sies å være ansett som en normal arbeidsdag. Dette svaret kommer i midlertidig ikke i papirutgaven. Dermed står d[e] to sakene 'Avinor dekket opp gammel gjeld med penger fra Rana' og 'Giverne er sjokkerte' helt uimotsagte i papirutgaven, hvor altså hovedoppslaget på forsiden er viet til denne saken (Vedlegg 4 og 5). Vårt tilsvaret kommer først i papir 12. juni på to spalter (Vedlegg 6), da i sammenheng med en flyplass-sak som ikke har direkte med Avinor å gjøre.»

Videre finner klager det alvorlig at da Rana Blad mottok klagers svar kl. 15.44, så brukte avisen «hele to timer på å få det på trykk, til tross for at Avinor purrer om dette, og til tross for journalistens innledende hastverk med å få svar fra Avinor».

Klager anfører: «Isteden brukes det tid på at Rana Blads redaktør og direktør skal komme med et tilsvaret på vårt tilsvaret, da vi påpeker at vi ikke fikk en reell mulighet til samtidig imøtegåelse. Når tilsvaret til Avinor omsider kommer på trykk er det med overskriften 'Avinor mener de er misforstått', på tross av at dette aldri er hevdet i vårt tilsvaret. Det vi påpekte er at saken vi blir presentert for er mildt sagt misvisende rent faktamessig.»

For øvrig bemerker klager at det ble sendt et nytt tilsvaret, som ble publisert som leserinnlegg signert CFO, Petter Johannessen.

TILSVARSRUNDEN:

Rana Blad viser til bakteppet for saken; det handler om «et adskillig større sakskompleks enn bare de to artiklene som Avinor klager på». Avisen opplyser at komplekset strekker seg tilbake til 2007, «da Polarsirkelen Lufthavnutvikling (PLU) lanserte ideen om å bygge Norges neste store lufthavn på Helgeland».

Rana Blad opplyser også at prislappen på flyplass-prosjektet har blitt «enormt mye større etter at statlige eide Avinor overtok og fikk ansvaret for prosjektet». Rana Blad anfører: «Det ansvaret fikk de [Avinor] i 2020, og da var prislappen PLU hadde framforhandla 2,3 milliarder kroner. (...)»

Ifølge Rana Blad er det «spesielt at det har tatt to tiår å få realisert dette prosjektet, som også finansieres på en meget spesiell måte». Rana Blad forklarer: «Stortinget har nemlig krevd et lokalt medfinansieringsbidrag på hele 600 millioner kroner. I utgangspunktet skulle dette beløpet deles ved at Rana kommune gikk inn med 300 millioner kroner, og lokalt/regionalt næringsliv gikk inn med 300 millioner kroner. Kravet om 600 lokale millioner kom i 2021. Etterhvert ble det klart at Rana kommune gikk inn med 450 millioner kroner, og privat næringsliv skulle inn med 150 millioner kroner fordi å reise 300 millioner kroner ble utfordrende for et næringsliv som traff på uventa utfordringer i forbindelse med pandemiårene. Å møte kravet på 150 millioner kroner, ble også tøft for næringslivet. Derfor ble det i januar 2022 igangsatt en spleis som privatpersoner kunne bidra til. Imponerende ble det samla inn 5 millioner kroner fra alt fra idrettslag til pensjonister og barn.»

Rana Blad påpeker: «At Rana Blad, og lokalsamfunnet for øvrig, har viet denne krone-rullinga for å få finansiert en storflyplass stor oppmerksomhet, er helt naturlig. Dugnad og spleis i hundremillionerkroners-klassen for å få realisert et viktig offentlig samferdsels-prosjekt, er ikke akkurat hverdagskost. At vi som lokalt mediehus følger opp hvordan

statlige Avinor forvalter 150 millioner privat innsamla kroner, går rett i det som er kjerneoppdraget for pressen.»

Rana Blad anfører: «Mens Avinor påberoper seg retten til å få dekket sine historiske utgifter, får ikke PLU/lokale parter dekket tilsvarende. Når Avinor bruker av de lokalt innsamla private midlene til å dekke sine historiske utgifter, reagerer altså både Polarsirkelen Lufthavn, NHO Nordland og Ranaregionen Næringsforening, som er sentrale i Rana Blad-sakene som Avinor har klaget på.»

Rana Blad skriver også: «At det kommer sterke reaksjoner fra Avinor på det vi har avdekket, er for øvrig ikke vanskelig å skjønne. Å avdekke forhold som det vi har gjort, faller definitivt innenfor det som må defineres som pressens oppgave. (...)

At et stort statlig selskap ikke liker at vi får hånd om materiale som er unntatt offentligheten, er ikke overraskende. Vi har gjennom godt kildearbeid, og troverdighet opp mot disse kildene, fått tilgang til brevet som datert 6. desember 2022, som er unntatt offentligheten. Det var fra Avinors side nemlig aldri meninga at offentligheta skulle få kjennskap til at 83 av de 150 millionene, som er samla inn fra det lokale næringslivet og private, skulle gå til å dekke utgifter Avinor har hatt så langt tilbake som 2014.»

Slik Rana Blad ser det, har avisen jobbet i tråd med Vær Varsom-plakatens 3.2, idet det er brukt «helt legitime kilder, helt relevante kilder, kilder som har inngående kjennskap til saken og kilder som har kunnskap til å kunne uttale seg». Rana Blad viser også til hva kildene uttaler i publiseringene.

Videre avvises også brudd på VVPs 3.3 om premisser. Avisen viser til henvendelsen som ble sendt, og skriver: «Premissene er etter vår oppfatning meget godt klargjorte her. Vi klargjør at dette er en sak som skal publiseres samme dag. Vi klargjør også hvem, og hvordan de reagerer, på det som framkommer i omtalte brev fra Avinor til departementet.

I tillegg klargjør vi til og med hva vinklinga på saken er: Avinor bruker innsamla midler på å dekke gammel gjeld.»

Når det gjelder klagers anførsel om brudd på VVPs 4.1, om saklighet og omtanke, finner Rana Blad det vanskelig å forstå hva klager mener: «Vi har presentert sakene på en saklig måte og som helt vanlige nyhetssaker, både med tanke på innhold og presentasjon. Det er heller ikke på redaksjonell plass framsatt noen beskyldninger mot enkeltpersoner.»

Rana Blad har også vanskelig for å forstå hva klager henviser til når det anføres brudd på VVP 4.4. Rana Blad skriver: «Vi mener å ha dekning for alt det som er publisert. Avinor har fått et svimlende beløp, som er samla inn på dugnad. Det har aldri noen gang i prosessen som ledet fram til at de fikk hånd om disse midlene, vært kommunisert og offentlig kjent at disse pengene skulle brukes på utgifter som var påløpt mange, mange år før vedtaket om lokal medfinansiering var gjort. Det har heller tydeligvis ikke vært meninga at offentligheten skulle få kjennskap til denne finansieringsmåten, jfr brev av 6. desember 2022 som altså er unntatt offentligheten. (...) I brevet, som vi igjen understreker var unntatt offentlighet, skriver Avinor selv at det lokale bidraget fra PLU på 150 millioner vil benyttes til å dekke differansen. Differansen det henvises til, er altså kostnader Avinor har hatt som har oversteget midlene Stortinget har bevilget til Avinor. Eller dekning av gammel gjeld, om du vil. Avinor fikk ei bevilgning på 104 millioner fra Stortinget, mens prosjektreknskapet, som også var unntatt offentlighet, viser at de har brukt 187 millioner, altså 83 millioner kroner mer enn det de hadde tilgjengelig.»

Slik avisen ser det, har den også gjengitt hele tilsvaret Avinor kom med. Rana Blad anfører: «Når vi skriver at Avinor mener seg misforstått, mener vi at vi har dekning for det, på bakgrunn av det de selv skriver i tilsvaret sitt. Avinor har heller ikke på noe tidspunkt imøtegått opplysningene i brevene unntatt offentlighet, om at de bruker 83 millioner av de lokalt innsamla pengene til å dekke historiske kostnader.»

For øvrig avviser Rana Blad at det er publisert beskyldninger mot Avinor som utløser rett på samtidig imøtegåelse, jf. VVP 4.14: «Hovedsaken/utgangssaken bygger på brevene fra Avinor til departementene. Brevene som altså er unntatt offentlighet. Der står det svart på hvitt hva dette dreier seg om. Det er dette våre kilder kommenterer på og uttaler seg om. De kommer ikke med beskyldninger/påstander rettet mot enkeltpersoner. De gir uttrykk for hva de mener om de til nå helt ukjente opplysningene vi bringer til torgs. Vi kan ikke se at Avinor skulle ha noen samtidig tilsvarsrett her.»

Hva gjelder henvendelsen til Avinor før publisering, påpeker avisen at den opplyste å forvente et svar i løpet av dagen, at Avinor hadde hele dagen på seg til å svare, og at svaret ble publisert «i henhold til normal publiseringsplan og i henhold til det [avisen] vet om lesevaner». Slik Rana Blad ser det, fikk Avinor god tid på seg til å kommentere og svare på spørsmål.

Rana Blad anfører dessuten: «I sitt tilsvare til Rana Blad torsdag, er det Avinor som trekker inn at de ikke fikk en reell mulighet til å kommentere før det 'kom på trykk'. (...) Vi kan ikke la et etterlatt inntrykk til våre lesere, fra en kommunikasjonsdirektør i Avinor, være at vi ikke ga Avinor mulighet til å svare for seg. Det er grunnen til at sjefredaktør Ulriksen kommenterer på påstanden fra kommunikasjonsdirektør Aarset.»

For øvrig, når det gjelder oppfølgende henvendelse fra Avinor, der det ble henvist til uttalelser fra CFO i Avinor, påpeker Rana Blad at det ikke var bedt om noe oppfølgingsintervju eller lignende: «Det er åpenbart ikke sånn at kommunikasjonsrådgivere i Avinor etter eget for godtbeholdende kan sende inn 'tilsvare' til redaksjonelle saker og forlange at disse skal publiseres på redaksjonell plass. Vi gjorde selvsagt ei vurdering på dette, og fant at det var naturlig å ta med Johannessens synspunkter på leserbrevplass. Han er dermed behandlet på akkurat samme måte som andre som måtte ha synspunkter på saker Rana Blad publiserer.»

Når det gjelder publiseringene i papirutgaven, opplyser Rana Blad at årsaken til at klagers tilsvare ikke var med 9. juni, skyldes avisens deadlines, trykkesider og utgivelsesdager: «Da vi torsdag 8. juni omsider mottok deres tilsvare, var deadline for fredagsutgaven 9. juni for lengst over, og avisa levert til trykkeriet. Rana Blad har ingen papirutgave lørdag, og derfor kom tilsvaret fra Avinor med i mandagsutgaven 12.juni, som altså er første mulige utgave etter at tilsvaret deres kom oss i hende.»

Klager fastholder at Rana Blads omtale gir en feilaktig fremstilling, og viser til opplysningene i klagen. Videre anfører klager: «Rana Blads måte å lese brevet på kunne, som vi har påpekt tidligere, fort ha blitt forkastet av en telefon til Avinor. Dette har Rana Blad valgt å ikke gjøre. De tar heller ikke selvkritikk i sitt tilsvare på at de aldri var i kontakt med oss i denne prosessen, før forelagte saker var nesten klare for publisering. Avinor tåler godt kritikk, og har vi gjort feil, skal vi selvsagt rydde opp, men da må kritikken som fremsettes ha hold i virkeligheten.»

Klager opplyser videre: «I sitt tilsvaer påpeker Rana Blad at Avinor har brukt pengene på sine påløpte prosjektkostnader, mens PLU ikke har fått dekket sine historiske kostnader. Avinor er et selvfinansiert selskap, som gjennom egne inntekter finansierer både drift og investering i våre lufthavner. Flyplassprosjektet i Mo i Rana er i en særstilling, der Stortinget har vedtatt at denne lufthavnen skal bygges, og at prosjektet skal finansieres av statlige bevilgninger, samt et lokalt bidrag. Og det er riktig at Avinor både har bedt om- og fått finansiert våre planleggingskostnader i prosjektet fra staten.

PLU har valgt å ta risikoen, med egne midler, for å realisere flyplassen, og det har vi stor respekt for. Uten deres engasjement, ville det ikke blitt noen ny flyplass. At deres historiske kostnader ikke dekkes av staten er ikke noe Avinor kan avgjøre, og det kan heller ikke settes likhetstegn mellom en statlig aktør, som utfører en oppgave på oppdrag fra sin eier, Samferdselsdepartementet, og initiativet fra en privat aktør. Avinor tar avstand fra at det mer enn antydes at brevet unntas offentligheten fordi vi har noe å skjule. Det er unntatt offentlighet jamfør §23, Unntak av omsyn til det offentlige sin forhandlingsposisjon.»

Når det gjelder bakgrunnen for at Avinor sendte et nytt tilsvaer til Rana Blad, viser klager til oppfølgende publiseringer (se lenker i klagers replikk, sekr.anm.).

Videre står klager fast på at Rana Blad ikke har kontrollert opplysninger tilstrekkelig, jf. VVP 3.2: «De har ikke kontaktet Avinor for å få en redegjørelse for bakgrunnen for brevet, men venter til saken er ferdig før de kontakter en av de viktigste faktakildene. Det er i våre øyne påfallende at avisen har hentet inn kommentarer fra så mange kilder, men ser ut til å mene at Avinor selv ikke er en interessant kilde, på tross av at vi har sendt brevet.»

Klager fastholder også at VVP 3.3 og 4.14 er brutt: «Rana Blad klargjorde ikke at saken ville bli publisert midt på dagen. Avinor fikk ut dagen på å svare, men saken legges ut lenge før det som må kunne sies å være utløpet av en normal arbeidsdag. Dette gjør at vi ikke får mulighet til samtidig imøtegåelse.»

Etter klagers syn innebærer det dessuten et brudd på VVP 4.1, når Rana Blad vier hovedoppslaget på forsiden til overskriften «Avinor brukte 83 «Rana-millioner» på å dekke gjeld», i en sak uten tilsvaer i samme publikasjon.

Slik klager ser det, har Rana ikke dekning, jf. VVP 4.4, for overskriftene om at Avinor har brukt Rana-penger på å dekke gammel gjeld.

For øvrig, når det gjelder muligheten for å svare på avisens epost, påpeker klager: «Når vi torsdag morgen får e-post fra Rana Blad, skriver kommunikasjonsrådgiver i Avinor at ledelsen sitter opptatt, men at hun skal prøve så godt hun kan å gi tilsvaer innen utløp av arbeidsdagen. Denne jobben ble også gjort. Avinor er et stort statlig selskap, med mange ansatte i nøkkelroller. Vi er opptatt av at budskapene vi kommer med er faktabaserte og forklarer saken på en god måte. Det kan derfor ta noe tid å få innhentet alle relevante opplysninger. Dette er noe vi som hovedregel møter forståelse for i pressen, og når vi har en avtale med et mediehus om når de ønsker å publisere en sak, er vi vant til at denne avtalen holdes. Det skjedde ikke her.»

Etter klagers mening «hersker [det] ingen tvil om at en beskyldning om at Avinor har brukt penger ment til flyplassen i Rana, til å dekke gammel gjeld i selskapet[,] er en sterk beskyldning, som ikke bare utløser tilsvaer, men samtidig imøtegåelse». Avinor tilføyer: «Det bør heller ikke være en holdbar grunn for brudd på tilsvaersretten å vise til når papiravisen sendes til trykkeriet. Da bør redaktøren, av hensyn til presseetikken, vente med å publisere

saken. Det var dessuten, som vi har gjentatt i vår klage, ingen grunn til å publisere denne saken klokken 13.18, torsdag 7. juni. Det er grunn til å legge merke til at Rana Blad ikke har svart på dette i sitt lange tilsvare. Vi håper at Pressens faglige utvalg deler Avinors syn på at ethvert brev unntatt offentlighet, ikke bare kan publiseres ukritisk, med en lang rekke kritiske kilder, uten å gi den som kritiseres en realistisk mulighet til tilsvare eller en samtidig imøtegangelse.»

Rana Blad fastholder at det er lagt vekt på saklighet og omtanke, at det er dekning for det publiserte, at opplysningene er korrekte, samt at flere kilder ble kontaktet, herunder klager. Rana Blad skriver: «Når Avinor/Hiller påstår at vi ikke mener at Avinor er en interessant kilde, faller det på sin egen urimelighet. Journalisten vår startet arbeidsdagen sin nettopp med å kontakte Avinor for å få dem i tale fordi de er en interessant kilde.»

Rana Blad står videre fast på at premissene var klare. Avisen bemerker: «Ettersom vi mener at Avinor ikke har noen samtidig tilsvarerett på hovedsaken vår, finnes det ingen grunn til at vi skulle klargjøre overfor Avinor noe tidspunkt for publisering.»

Rana Blad konkluderer: «Vi har overholdt avtalen med Avinor. Vi ba om et svar og da vi fikk det, ble det publisert i sin helhet.»

Rana Blad avviser også påstanden om at det ikke ble gitt en «en realistisk mulighet til tilsvare»: «Dette stemmer, med respekt å melde, altså ikke. De har fått svare for seg, både på redaksjonell plass og på leserbrevplass. Vi håper PFU deler Rana Blad sitt syn på at det er pressens kjerneoppgave å synliggjøre/ offentliggjøre ting som statlige etater velger å unnta offentlighet. I dette tilfellet brevene til Samferdselsdepartementet som Avinor mente offentligheten ikke burde på kjennskap til.»